

Augsburské vyznanie

Predhovor

Sú udalosti, ktoré sa svojím významom zapíšu hlboko nielen do pamäti súčasníkov, ale aj do dejín väčších spoločenských celkov. Jednou z takýchto udalostí je udalosť, ktorá sa odohrala 25. júna 1530 v nemeckom meste Augsburgu. Tam na ríšskom sneme, ktorý zvolal vtedajší nemecký cisár Karol V., bolo prečítané vyznanie, ktoré predložili prívrženci Lutherovej reformácie. Tento rozsahom nevelký, vonkajšou formou nenápadný, ale svojím obsahom nesmierne závažný a dôležitý spis, v ktorom evanjelickí kresťania opísali jednoducho, ale presvedčivo, čo veria a vyznávajú, sa natrvalo zapísal do cirkevných dejín, najmä však do dejín reformácie dr. Martina Luthera a cirkvi, ktorá prijala toto vyznanie viery ako smerodajné vysvetlenie Svätého písma. Toto vyznanie vošlo do cirkevných dejín, hlavne do dejín evanjelickej cirkvi, pod menom *Augsburské vyznanie*. Veľká časť cirkví, ktoré prijali Augsburské vyznanie za svoje hlavné vierovyznanie, prirodzene, popri ekumenických vyznaniach (Viera všeobecná kresťanská, Nicejské vyznanie a Atanáziovo vyznanie), dostala svoje pomenovanie podľa tohto vierovyznania. To platí aj o našej cirkvi. Jej úradné pomenovanie je Slovenská evanjelická cirkev augsburského vyznania v ČSSR.

Augsburské vyznanie napísal najbližší spolupracovník Martina Luthera Filip Melanchton. Stalo sa tak preto, lebo Luther sa nesmel nikde v tom čase objaviť, nakoľko bol v ríšskej kľatbe. Melanchton napísal toto vyznanie v dvoch rečiach, a to v nemeckej a latinskej. Konečné znenie celého vyznania odsúhlasil sám Luther. Vyznanie bolo v oboch zneniach (v nemeckom i latinskom) predložené 25. júna 1530 cisárovi, ktorý dal súhlas, aby bolo na sneme verejne prečítané, a to v nemeckom znení. Obsah vyznania údajne zapôsobil veľmi silným dojmom na mnohých prítomných biskupov, ba i na samého cisára.

Augsburské vyznanie prijali za svoje vyznanie viery postupne a dosť rýchlo početné nemecké mestá, ba celé oblasti a už v priebehu 16. storočia sa toto vyznanie stalo s Lutherovým *Malým katechizmom* najznámejšou knihou Lutherovej reformácie. Pri 50. výročí vzniku Augsburského vyznania, totiž r. 1580, sa Augsburské vyznanie stalo prvým vierovyznaním, prvou vierovyznanskou knihou evanjelickej cirkvi podľa Augsburského vyznania. Prvý raz vyšlo Augsburské vyznanie v apríli 1531, a to v nemčine i latinčine. O toto vydanie sa postaral Filip Melanchton. Je pochopiteľné, že postupne, ako sa šírili myšlienky Lutherovej reformácie a vznikali cirkevné zbory obnovenej cirkvi, bolo vydávané aj Augsburské vyznanie, a to vo všetkých oblastiach Európy.

Nebolo tomu ináč ani v našich krajinách. Prvý preklad Augsburského vyznania vyšiel v r. 1540, zaručene však v roku 1576, lebo na tento preklad sa odvoláva aj Juraj Tranovský, ktorý vydal Augsburské vyznanie vo svojom preklade v r. 1620. Od tej doby vyšlo v reči známej nám ako reč Kralickej Biblie vcelku 11 vydaní. V našej evanjelickej cirkvi sa najviac používa vydanie a preklad biskupa Bedricha Baltika z r. 1879, ako aj Jána Lešku z r. 1898, ktoré sa nachádza v jeho preklade všetkých symbolických kníh a ktoré vyšlo pod názvom Liber concordiae, Kniha svornosti v Békéscsabe v spomínanom roku. Pri 400. výročí Augsburského vyznania v roku 1930 vydal tento preklad Ján Drobny, ktorý podal k nemu vysvetlenie jednotlivých článkov. V tom istom roku vyšiel preklad v slovenčine, ktorý urobil Ján Jahoda, farár žibritovský, a zrevidovali dr. Ján Kvačala, dr. Michal Lúčanský a Gustáv Plavec. V USA vydali slovenský preklad Augsburského vyznania farár Andrej Rolík a Jozef Horváth v Pittsburgu, tiež v r. 1930. Vzhľadom na to, že za posledných 50 rokov toto vyznanie nebolo viac vydané a vzhľadom i na jeho trvalý význam pre život a prácu našej cirkvi, ako aj preto, že v roku 1980 si toto vyznanie pripomína 450. výročie svojho vzniku, rozhodli vedúce grémiá našej cirkvi, aby toto vyznanie bolo preložené do modernej slovenskej reči a vydané ako úradný preklad našej cirkvi. Tento preklad urobili Rudolf Košťal, biskup Západného dištriktu, a podpísaný. Preklad bol schválený bohoslužobným výborom a dňa 7. Novembra 1979 aj Generálnym presbyterom Slovenskej evanjelickej cirkvi a.v. Preto tento preklad, ktorý predkladáme našej evanjelickej verejnosti, treba považovať za úradný preklad našej cirkvi.

Tento preklad sme urobili podľa nemeckého originálu. Doterajšie preklady boli vyhotovované zväčša na základe latinského originálu. Veľkou pomôckou nám bol opravený revidovaný text Augsburského vyznania, ktorý vydala Evanjelicko-luteránska cirkev v NSR pod názvom *Das Augsburger Bekenntnis, deutsch, 1530-1980, revidierter Text, 2. Auflage, Göttingen, Vandenhoeck und Ruprecht, 1979*. Pri preklade sme si uvedomovali vždy nanovo náročnosť tejto práce a sme si aj plne vedomí svojich nedostatkov, lebo sme museli stále zápasit s hľadáním

primeraných výrazov v snahe urobiť preklad zrozumiteľný pre všetky vrstvy nášho veriaceho ľudu, súčasne však aby preklad bol originálu najvernejší.

Napriek našej pevnej snahe a dôkladnej práci, ako aj viacdňovým poradám bohoslužobného výboru a viacerým konzultáciám s teologickými rečovými odborníkmi nepodarilo sa nám vyhnúť sa použitiu takých výrazov, ktoré svojím obsahom oprávňujú k podozrievaniu, že sa za nimi skrýva náboženská jednostrannosť, ba aj netolerantnosť. Preto považujeme za potrebné na tomto mieste podať aspoň krátke vysvetlenia týchto pojmov z hľadiska teologického, cirkevného i historického. Ide najmä o tieto pojmy:

1. *"zavrhujeme"*:

Tento pojem sa používa v prvej polovici Augsburského vyznania takmer pri každom článku. V nemeckom znení ide o pojem "verwerfen", v latinskom origináli sa používa výraz "damnamus". Tieto výrazy sa používali v stredoveku hodne často na vyjadrenie nesúhlasu s názormi iného či na odmietnutie takýchto názorov. V niektorých prekladoch sa tu používajú aj silnejšie výrazy, napríklad "zatracujeme", "odsudzujeme", ba dokonca aj "preklíname". My sme volili ten najmiernejší možný výraz, lebo dnes je vo všeobecnosti väčšia tolerantnosť medzi cirkvami, ako aj medzi rozličnými myšlienkovými smermi.

2. *"kacírstvo"*:

Tento pojem je známy už v Novej zmluve (1K 11,19), v Liste Galatským je použitý príbuzný pojem "sekta", a to na označenie oddelenia sa menšej skupiny od celku. O tejto menšej skupine má väčšia skupina názor, že hlása falošné učenie a toto je označované pojmom "kacírstvo". Rímskokatolícka cirkev používala v stredoveku tento výraz ako bežný na označenie učenia všetkých nekatolíckych cirkví. Dnes sa týmto pojmom zriedkakedy stretávame. Je teda dobove podmienený.

3. *"v podobe chleba a vína"*:

Toto je nová formulácia namiesto doteraz používaného pojmu "pod obojím (obojakým) spôsobom". Túto novú formuláciu prijal bohoslužobný výbor po dlhej diskusii ako lepšiu a precíznejšiu, než bola doterajšia. Sme totiž presvedčení, že pojem "podoba" názornejšie a precíznejšie vyjadruje skutočnosť tajomstva, ktoré predstavuje požívanie Večere Pánovej, kde v podobe chleba prijímame pravé telo a v podobe vína pravú krv Pána nášho Ježiša Krista.

4. *"bezbožný, bezbožnosť, bezbožníci"*:

Tieto pojmy sa vyskytujú často aj v Svätom písme (napríklad v Starej zmluve až 261 krát). Tieto pojmy možno prekladať aj týmito pojmi: "hriešny, hriešnosť, hriešnici". Pôvodne sa označoval týmito pojmi človek či jeho vina, pre ktorú mal byť postavený pred súd. Pritom nešlo o hriech, priestupok náboženský, ale mravného charakteru. Vidieť to aj z toho, že protikladom týchto pojmov boli výrazy "spravodlivý, spravodlivosť". V tomto zmysle sa používa tento pojem najčastejšie aj v Augsburskom vyznaní. Nejde teda o označenie zapierača Boha, ale o označenie človeka, ktorý svojím životom stojí v rozpore s Božou vôľou.

5. *"bohoslužba"*:

Tento výraz sa používa v Augsburskom vyznaní veľmi často. Vo väčšine prípadov nejde však o to, čo my dnes vyjadrujeme pojmom "služby Božie", teda chrámové zhromaždenie ľudu Božieho, ale ide tu o všeobecný pojem, teda o službu veriaceho človeka Bohu. V stredovekej cirkvi bola nesprávna predstava, že človek môže zachovávaním rozličným vonkajších úkonov nielenže slúžiť Bohu, ale takto si aj získať Jeho priazeň a v konečnom dôsledku aj spasenie (preto sa veľmi prízvukovalo dodržiavanie pôstov, kláštorného života, púti atď.). Proti tomu sa reformácia jednoznačne postavila poukazujúc na to, že starozmluvný kult, ktorý viedol k formalizmu a záslužníctvu, je na pôde Novej zmluvy a tým aj v kresťanskej cirkvi nahradený službami Božími, teda zhromaždením veriacich k počúvaniu slova Božieho, k modlitbám a spevu, pričom je v centre služba Boha človeku a až druhoradá je odpoveď človeka na túto službu. V tomto zmysle to chápe aj Augsburské vyznanie. Teda pod pojmom "bohoslužba" sa myslí skôr na etický postoj človeka.

Napokon poznamenávam, že vzhľadom na to, že sú v texte niektoré mená a pojmy, ktoré sú jednak historicky podmienené, jednak latinského či gréckeho pôvodu, v dôsledku čoho sú nezrozumiteľné, považovali sme za potrebné podať "vysvetlivky" kde sa tieto pojmy objasňujú.

Keď v jubilejnom roku nášho Augsburského vyznania, pri 450. výročí jeho vzniku, sme ho preložili s Božou pomocou do reči nášho veriaceho ľudu a ponúkame ho celej našej slovenskej evanjelickej verejnosti, veríme, že takto si najlepšie uctíme pamiatku nášho vzácneho dedičstva. Preto prosíme Pána cirkvi, aby sa priznal i k tomuto nášmu skromnému dielu, obľúbil si ho a bohato ho požehnal pre rast Jeho cirkvi, dobro nášho ľudu a šírenie svojej slávy.

Bratislava 25. júna 1980

Prof. ThDr. Ján Michalko
generálny biskup

I. Časť: Články viery a učenia 1. O Bohu

Predovšetkým podľa uznesenia Nicejského snemu¹ jednomyselne učíme a veríme, že je len jedna božská bytosť, ktorá sa nazýva Boh a naozaj je Bohom, a to v troch osobách, ktoré sú v tejto jedinej božskej bytosti, každá z nich je rovnako mocná a rovnako večná: Boh Otec, Boh Syn a Boh Duch Svätý. Všetky tri sú jedna božská bytosť, večná, nedeliteľná, neohraničená, nezmernej moci, múdrosti a dobroty, Stvoriteľ a Udržovateľ všetkých viditeľných i neviditeľných vecí. Slovom "osoba" sa nerozumie čiastka alebo vlastnosť niekoho iného, ale čo samo osebe jestvuje, ako tento pojem používali cirkevní otcovia.

Preto zavrhuje všetky kacírstva, ktoré odporujú tomuto článku ako sú manichejci², ktorí uznávajú dvoch bohov, zlého a dobrého, aj valentiniáni³, ariáni⁴, eunomiáni⁵, mohamedáni⁶ a všetci im podobní. Zavrhuje aj samosatovcov⁷, starých i nových, ktorí uznávajú len jednu osobu a o druhých dvoch, totiž o Slove (Kristovi) a Duchu Svätom mudrlantsky vyhlasujú, že to vraj nie sú "rozdielne osoby", ale že Slovo znamená toľko ako povedané slovo alebo hlas, a Duch Svätý že je len vyvolaný pohyb v stvorenstve.

¹Nicejský snem - roku 325 v Nicei (Malá Ázia) prvý ekumenický koncil

²manichejci - stúpenci Maniho v Perzii v 3. stor. po Kr., vyznávali dvoch bohov, dobrého a zlého

³valentiniáni - stúpenci gnostika Valentina v 2. stor. po Kr., neuznávali Trojicu svätú

⁴ariáni - stúpenci Aria (zomr. 336 v Carihrade), popierali Kristovu božskosť. Nicejský snem zavrhol toto učenie

⁵eunomiáni - stúpenci biskupa Eunomia, učili, že Kristus nie je podobný Bohu a je len stvorený ⁶mohamedáni

- stúpenci Mohameda (nar. 570 v Mekke), vyznavači islamu, veria v jedného Boha Alaha ⁷samosatovci - stúpenci antiochejského biskupa Pavla zo Samosaty okolo r. 260 po Kr.

2. O dedičnom hriechu

Taktiež učíme, že po Adamovom páde všetci prirodzene zrodení ľudia sú počatí a narodení v hriechu, to znamená, že sú všetci plní zlej žiadostivosti a náklonnosti už od materského lona a od prírody vôbec nemôžu mať opravdivú Božiu bázeň, ani pravú vieru v Boha. Taktiež učíme, že toto vrodené zlo, tento dedičný hriech je naozaj hriech a zatracuje všetkých, narodených pod večným Božím hnevom, ak nie sú znovuzrodení krstom a Duchom Svätým.

Preto zavrhuje pelagiánov¹ a iných, ktorí dedičný hriech neuznávajú za hriech, aby tak vlastnými silami urobili ľudskú prirodzenosť Bohu príjemnou, zbožnou a ktorí týmto znevažujú Kristovo utrpenie a zásluhy.

¹pelagiáni - stúpenci britského mnícha Pelagia v 5. stor. po Kr. Pelagius učil, že ľudská prirodzenosť sa od Adamovho pádu nezhoršila a môže sa voľne rozhodnúť pre dobro a zlo

2. O Božom Synovi

Ďalej učíme, že Boh Syn sa stal človekom, narodil sa z čistej panny Márie. Dve prirodzenosti, božská a ľudská, sú teda v jednej osobe nerozdeliteľne spojené: jeden Kristus, pravý Boh a pravý človek, ktorý sa skutočne narodil, trpel, bol ukrižovaný, zomrel a bol pochovaný; je obeťou nielen za dedičný hriech, ale aj za všetky ostatné hriechy a zmieril Boží hnev. Ten istý Kristus zostúpil do pekla, na tretí deň naozaj vstal z mŕtvych a vstúpil na nebesá, sedí na Božej pravici, večne panuje a vládne nad celým stvorenstvom. Všetkých, ktorí veria v Neho, Duchom Svätým posväčuje, očisťuje, posilňuje, potešuje, dáva im život, rozličné dary a hodnoty, ochraňuje a bráni ich pred diablom a hriechom. Tento Pán Kristus na konci vekov zjavne príde súdiť živých i mŕtvych, ako to učí Apoštolské vierovyznanie.

4. O ospravedlnení

Ďalej učíme, že odpustenie hriechov a spravodlivosť pred Bohom nemôžeme dosiahnuť vlastnými zásluhami, skutkami a zadosťučinením. Odpustenie hriechov dostávame a pred Bohom sme ospravedlnení len z milosti pre Krista vierou, keď veríme, že Kristus trpel za nás a že pre Neho nám hriech bude odpustený, spravodlivosť a večný život budú nám darované. Boh chce túto vieru uznať za spravodlivosť, ktorá platí pred Ním a započítať ju - ako hovorí Pavel v 3. a 4. kapitole Listu Rímskym.

5. O kazateľskom úrade

Aby sme došli k tejto viere, Boh ustanovil kazateľský úrad, dal evanjelium a sviatosti. Týmito prostriedkami Boh dáva Svätého Ducha, ktorý v poslucháčoch evanjelia budí vieru kde a kedy chce. Evanjelium učí, že Boh je nám milostivý pre Kristove zásluhy, keď to veríme, a nie pre naše zásluhy.

Zavrhujeme novokrstencov a iných, ktorí učia, že Svätého Ducha dostávame bez vonkajšieho slova evanjelia (Písmo sväté, kázeň, sviatosti) vlastným úsilím, vlastnými myšlienkami a skutkami.

6. O novej poslušnosti

Učíme tiež, že táto viera má donášať dobré ovocie a dobré skutky a že veľa dobrých skutkov, ktoré Boh prikázal, musíme robiť preto, že to On chce. Avšak nesmieme sa spoliehať, že nimi si môžeme zaslúžiť milosť pred Bohom. Veď odpustenie hriechov a spravodlivosť prijímame vierou v Krista - ako On sám hovorí: "Keď vykonáte všetko, čo vám bolo prikázané, povedzte: Neužitoční služobníci sme!" (L 17,10). Tak učia aj cirkevní otcovia, ako napríklad Ambrózius¹: "Tak Boh ustanovil, že spasený je ten, kto verí v Krista, a že odpustenie hriechov nemá zo skutkov, ale jedine vierou bez vlastnej zásluhy."

¹Ambrózius - biskup v Miláne (zomr. 397 po Kr.). Zmiený spis sa mu pripisuje

7. O cirkvi

Taktiež učíme, že vždy musí zostať jedna, svätá, kresťanská cirkev. Ona je zhromaždením všetkých veriacich, ktorým sa evanjelium čistotne káže a sväté sviatosti podľa evanjelia prislужujú.

Lebo k pravej jednote kresťanskej cirkvi stačí, keď sa evanjelium v správnom poňatí jednomyselne káže a sviatosti sa podľa Božieho slova prislужujú. Pre pravú jednotu kresťanskej cirkvi preto nie je potrebné, aby sa všade zachovali tie isté, ľuďmi ustanovené cirkevné obrady - ako píše Pavel Efezkým: "Jedno je telo a jeden duch, ako ste aj boli povolani v jednej nádeji svojho povolania. Jeden Pán, jedna viera, jeden krst." (Ef 4,4).

8. Čo je cirkev

Kresťanská cirkev vlastne nie je nič iné než zhromaždenie všetkých veriacich a svätých. V tomto živote je však medzi pobožnými veľa falošných kresťanov, pokrytcov a zjavných hriešnikov. Jednako však sviatosti sú účinné, aj keď ich prislужujú kňazi, ktorí nie sú pobožní. Sám Kristus vraví: "Na stolicu Mojžišovu posadili sa zákonníci a farizeji" (Mt 23,2).

Preto zavrhujeme donatistov¹ a všetkých iných, ktorí ináč učia.

¹ donatisti - prívrženci kartaginského biskupa Donata v 4. stor. po Kr. Donatisti robili sviatosti závislé od zbožnosti prislужujúceho

9. O krste

O krste učíme, že je potrebný a že v ňom sa ponúka milosť. Treba krstiť aj deti, ktoré sa krstom odovzdávajú Bohu a Boh ich prijíma.

Preto zavrhuje novokrstencov¹, ktorí učia, že krst detí nie je správny.

¹novokrstenci - učili, že kto bol v detstve pokrstený, musí sa potom v dospelosti po obrátení znova dať pokrstiť (anabaptisti)

10. O svätej Večeri

O Večeri Pánovej učíme, že pravé telo a pravá krv Kristova sú skutočne prítomné v podobe chleba a vína pri Večeri Pánovej a tam sa prisluhujú a prijímajú. Preto zavrhuje tomu odporujúce učenie.

11. O spovedi

O spovedi učíme, že súkromné rozhrešenie sa má v cirkvi ponechať a nemá sa vynechať. Pravda, pri spovedi nie je potrebné vymenovať všetky poblúdenia a hriechy, lebo to vôbec ani nie je možné: "Kto si uvedomí poblúdenia?" (Ž 19,13).

12. O pokání

O pokání učíme, že tí, ktorí po krste zhrešili a kedykoľvek sa budú kajať, dosahujú odpustenie hriechov a cirkev im nemá odmietnuť rozhrešenie. Opravdivé a pravé pokánie nie je nič iné, ako to, že človek cíti ľútosť, bolesť alebo zdesenie nad hriechom a jednako súčasne verí v evanjelium a v rozhrešenie, totiž že hriech mu je odpustený a Kristovým prostredníctvom získava milosť. Táto viera mu potešuje a upokojuje srdce. Potom sa má človek polepšiť a zanechať hriech, lebo to má byť ovocím pokánia - ako hovorí Ján: "Vydávajte teda ovocie hodné pokánia" (Mt 3,8).

Týmto zavrhuje tých, čo učia, že ľudia, ktorí raz uverili, už nemôžu znova hrešiť.

Práve tak zavrhuje novatiánov¹, ktorí odopreli rozhrešenie tým, čo po krste zhrešili. Podobne zavrhuje tých, čo neučia, že vierou sa dosahuje odpustenie hriechov, ale vlastným zadosťučinením.

¹novatiáni - prívrženci rímskeho biskupa Novatiana, 3. st. po Kr.

13. O používaní sviatostí

O používaní sviatostí učíme, že sviatosti nie sú ustanovené len preto, aby boli znameniami, podľa ktorých možno kresťanov navonok poznať, ale že sú znameniami a svedectvom božskej vôle voči nám. Nimi sa má vzbudiť a posilňovať naša viera. Preto aj vyžadujú vieru a vtedy sa správne používajú, keď ich s vierou prijímame a keď sa nimi viera posilňuje.

14. O cirkevnej správe

O cirkevnej správe (úrade) učíme, že v cirkvi nikto nemá verejne učiť, kázať a prisluhovať sviatosti, ak nie je k tomu riadne povoláný.

15. O cirkevných poriadkoch

O cirkevných poriadkoch, ktoré ustanovili ľudia, učíme, že možno zachovávať také, ktoré sa bez hriechu môžu zachovávať a ktoré slúžia pokoju a dobrému poriadku v cirkvi, ako sú určité sviatky, slávnosti a podobne. Pritom však zdôrazňujeme, že svedomie netreba zaťažovať tvrdením, ako by také veci boli nutné pre spasenie. K tomu ešte učíme, že evanjeliu a učeniu o viere v Krista protirečia všetky predpisy a tradície, ktoré ľudia ustanovili nato, aby nimi zmierovali Boha a zasluhovali si milosť. Preto neužitočné a proti evanjeliu sú kláštorne sľuby a iné predpisy o pôstnych jedlách, pôstnych dňoch atď., ktorým by sa mala získať milosť a zadostučiniť za hriechy.

16. O štátnej moci a svetskej správe

O štátnej moci a svetskej správe učíme, že každá dobre zriadená vrchnosť vo svete, právny poriadok a zákony sú dobrým poriadkom, Bohom zriadeným a ustanoveným. Kresťania môžu bez hriechu pôsobiť v štátnej správe, zastávať vrchnostenský a sudcovský úrad podľa cisárskych a iných platných zákonov, vynášať rozsudky a prisluhovať právo, zločincov trestať mečom, podľa práva viesť vojny a zúčastňovať sa na nich; uzatvárať zmluvy, kupovať a predávať, skladať predpísané prísahy, vlastniť majetok, uzatvárať manželstvá a pod.

Týmto zavrhuje novokrstencov, ktorí toto všetko odmietajú ako nekresťanské.

Taktiež zavrhuje tých, čo učia, že kresťanská dokonalosť je zanechať dom a dvor, manželku a detky a zriecť sa toho všetkého; ale ozajstná dokonalosť je jedine pravá bázeň pred Bohom a pravá viera v Boha. Lebo evanjelium neučí vonkajšiu a časnú, ale vnútornú a večnú podstatu a spravodlivosť srdca. Neodstraňuje vládnu moc, štátny poriadok a manželský stav, ale chce, aby sa toto všetko uznávalo za pravý Boží poriadok, aby sa v týchto oblastiach života dokazovala kresťanská láska a aby sa konali pravé dobré skutky, každý v tej oblasti zodpovednosti, do ktorej je povoláný. Preto sú kresťania povinní vo všetkom poslúchať vládu, jej nariadenia a zákony, pokiaľ ich možno konať bez hriechu. Ale ak nariadenia vrchnosti nemožno konať bez hriechu, treba viac poslúchať Boha ako ľudí (Sk 5,29).

17. O Kristovom príchode k súdu

Taktiež učíme, že náš Pán Ježiš Kristus v súdny deň príde súdiť, všetkých mŕtvych vzkriesiť, veriacim a vyvoleným dať večný život a večnú radosť, ale bezbožných ľudí a diablov zatratíť do pekla k večnému trestu.

Preto zavrhuje novokrstencov, ktorí učia, že diabli a zatratení ľudia nebudú trpieť večné muky a útrapy. Podobne v tejto súvislosti zavrhuje niektoré židovské nauky, ktoré sa aj v súčasnosti vynorili, podľa ktorých skutočne svätí a pobožní ešte pred vzkriesením mŕtvych založia svetskú ríšu a všetci bezbožní budú zničení.

18. O slobodnej vôli

O slobodnej vôli učíme, že človek do istej miery má slobodnú vôľu: môže navonok žiť usporiadaným životom a môže sa slobodne rozhodovať vo veciach prístupných rozumu. Ale bez milosti, pomoci a pôsobenia Svätého Ducha človek sa nemôže ľúbiť Bohu, nemôže sa Ho úprimne báť alebo v Neho veriť, ani si nemôže zo srdca vytrhnúť vrodenu zľú žiadosť; to však sa deje Svätým Duchom, ktorého dostávame v Božom slove. Lebo tak hovorí Pavel v I. liste Korintským 2,14: "Prirodzený človek, pravda, neprijíma veci Ducha Božieho".

Aby sa mohlo poznať, že tu neučíme nič nového, pripájame jasné Augustínove¹ slová o slobodnej vôli z 3. knihy Hypognostikon: "Vyznávame, že všetci ľudia majú slobodnú vôľu. Ved' všetci majú prirodzený, im vrodenný rozum a pochop, pravda, nie taký, aby ním mohli niečo dosiahnuť voči Bohu, napr. zo srdca milovať Boha a báť sa Ho. Skôr len vo vonkajších veciach tohto života majú slobodu zvoliť si dobré alebo zlé. Dobrým rozumom to, čo od prirodzenosti možno konať, ako napr. robiť alebo nerobiť na poli, jesť, piť, ísť alebo neísť k priateľovi, obliecť alebo zobliecť si odev, budovať, uzavrieť manželstvo, vykonávať remeslo alebo podobné užitočné a dobré veci robiť. Pravdaže, ani toto všetko nie je a neobstojí bez Boha, ale všetko je z Neho a prostredníctvom Neho. Naproti tomu človek z vlastného rozhodnutia môže sa podujat' na zlé, ako napr. klaňať sa modle, spáchať vraždu atď."

¹Augustín - biskup v Hippo Regius v severnej Afrike (340-430 po Kr.), významný cirkevný otec, spisovateľ a filozof. Spis Hypognostikon sa mu pripisuje

19. O príčine hriechu

O príčine hriechu učíme: Hoci všemohúci Boh stvoril a udržuje celú prírodu, jednako prevrátená, Bohu sa protivíaca vôľa pôsobí hriech vo všetkých zlých a Bohom pohrdajúcich ľuďoch. Totiž to je vôľa diabla a všetkých bezbožníkov, ktorí sa odvracajú od Boha k zlému, len čo Boh odtiahne svoju ruku, ako hovorí Kristus u Jána 8,44: "Keď (diabol) hovorí lož, hovorí zo svojho vlastného".

20. O viere a dobrých skutkoch

Naším sa nesprávne pripisuje, že zakazujú dobré skutky. Ich spisy o Desiatich Božích prikázaniach a o iných témach dokazujú, že užitočne hovorili o pravom kresťanskom spôsobe života, o dobrých skutkoch a k tomu napomínali. Predtým sa o tom sotvačo učilo. V kázňach sa predovšetkým zameriavali na detinské a nepotrebné skutky, ako na ruženec, uctievanie svätých, mníšsky život, púte, nariadené pôsty, cirkevné sviatky, bratstvá¹ a pod. Tieto nepotrebné skutky už ani naši protivníci nepokladajú za také dôležité ako predtým. Okrem toho medzitým sa už aj naučili hovoriť o viere, o ktorej predtým vôbec nič nekázali. Tak teraz učia, že len zo samých skutkov nebudeme ospravedlnení pred Bohom, ale dokladajú k tomu aj vieru v Ježiša Krista a hovoria, že viera a skutky nás ospravedlnia pred Bohom. Toto učenie je už trochu potešiteľnejšie, než sa učilo spoliehať sa len na vlastné skutky.

Keďže teda učenie o viere, hlavný článok v kresťanstve, taký dlhý čas sa zanedbávalo - ako sa to musí priznať - a všade sa kázalo len učenie o skutkoch, naši kazatelia učili toto: Naše skutky nás nemôžu zmieriť s Bohom a získať nám milosť, ale oboje sa deje jedine vierou - keď totiž veríme, že pre Krista sa nám odpúšťajú hriechy; jedine On je prostredníkom, aby zmieril Otca. Kto to chce dosiahnuť vlastným konaním a tým by si chcel zaslúžiť milosť, ten pohŕda Kristom a hľadá vlastnú cestu k Bohu, čo odporuje evanjeliu.

Toto učenie o viere zreteľne a jasne učí Pavel na mnohých miestach, hlavne v Liste Efezským 2,8n: "Lebo milosťou ste spasení skrze vieru. A to nie sami zo seba; je to dar Boží; nie zo skutkov, aby sa nikto nechválil." Aj z Augustínových spisov možno dokázať, že tu nezavádzame nijaké nové chápanie. Augustín sa touto vecou

obširne zaoberá a tak učí, že vierou v Krista dosahujeme milosť a ospravedlnenie pred Bohom a nie skutkami, ako to ukazuje jeho celý spis "O duchu a litere".

Hoci pokušením nevyskúšaní ľudia zväčša znevažujú toto učenie, jednako pre slabé a preľaknuté svedomie je veľmi potešiteľné a spasiteľné. Lebo svedomie sa neupokojí a neutiší skutkami, ale jedine vierou. Vierou dostáva istotu, že pre Krista má milostivého Boha - ako Pavel hovorí v Liste Rímskym 5,1: "Ospravedlnení teda z viery máme pokoj s Bohom skrze svojho Pána Ježiša Krista."

Táto potreba sa predtým v kázňach nezvestovala, ale úbohé svedomia odkazovali na vlastné skutky, a tak si predsavzali rozličné skutky: jedných svedomie vyhnalo do kláštorov v nádeji, že tam si kláštorným životom získajú milosť a za hriechy vykonať zadostučinenie. Mnohí z nich potom však skúsili, že tým nenachádzajú pokoj. Bolo teda potrebné kázať toto učenie o viere v Krista a dôrazne zastávať, aby každý vedel: Božiu milosť možno dosiahnuť len vierou - bez vlastnej zásluhy.

Okrem toho učíme, že sa tu nehovorí o takej viere, akú majú aj diabli a bezbožníci, ktorí taktiež veria správam o Kristovom utrpení a vzkriesení z mŕtvych. Ale tu je reč o pravej viere, ktorá dôveruje, že milosť a odpustenie hriechov dosahujeme Kristovým prostredníctvom.

Kto teda vie, že Kristovým prostredníctvom má milostivého Boha, ten aj pozná Boha, vzýva Ho a nie je bez Boha ako pohan. Lebo diabol a bezbožní neveria podľa tohto článku o odpustení hriechov. Preto sú proti Bohu, nemôžu Ho vzývať a od Neho nič dobrého očakávať. Tak, ako sme to tu rozviedli, Sväté písmo hovorí o viere. Vieru nechápe ako známosť, to má aj diabol a bezbožní ľudia. Tak napríklad o viere učí 11. kapitola Listu Židom, že viera neznamená len poznať biblické deje, ale Bohu úplne dôverovať a prijímať Jeho príslub. Aj Augustín nás na to upomína, že slovu "viera" v Svätom písme tak máme rozumieť, že znamená istotu, že Boh je nám milostivý, a nielen poznať biblické deje, ktoré poznajú aj diabli.

Ďalej učíme, že dobré skutky sa majú a musia konať, ale nie tak, aby sme v nich skladali nádej, že si nimi získame milosť, ale ich konáme kvôli Bohu a Bohu k chvále. Viera vždy prijíma len milosť a odpustenie hriechov. Keďže vierou sa nám dáva sám Svätý Duch, tým sa aj srdce usposobuje konať dobré skutky. Lebo kým je srdce bez Svätého Ducha, ešte je slabé, a preto je v moci diabla, ktorý úbohú ľudskú prirodzenosť podnecuje k mnohým hriechom. Vidíme to na filozofoch, ktorí sa usilovali žiť čestne a poriadne. A jednako to nedosiahli, ale upadli do mnohých veľkých a zjavných hriechov. Tak je to s človekom bez pravej viery a bez Svätého Ducha a ktorý sa riadi len vlastnou ľudskou silou.

Preto sa tomuto učeniu o viere nemá vytýkať, že zakazuje dobré skutky, ale skôr by sa malo chváliť za to, že učí konať dobré skutky a poskytuje pomoc, ako možno dôjsť k dobrým skutkom. Lebo bez viery a bez Krista je ľudská prirodzenosť a ľudské chcenie prislabé konať dobré skutky, milovať blížneho, Boha vzývať, v utrpení mať trpezlivosť, spĺňať zverené poslanie, byť poslušný, vyhýbať sa nemravnosti atď. Také naozaj dobré a správne skutky sa nemôžu vykonať bez Kristovej pomoci, ako On sám hovorí v Jánovom evanjeliu 15,5: "Bezo mňa nič nemôžete činiť."

¹bratstvá - laické bratstvá pre určité náboženské úkony, aké vznikli hlavne pri žobravých reholiach

21. O uctievaní svätých

O úcte k svätým učíme, že si svätých máme pripomínať, aby sme tým posilnili našu vieru, keď vidíme, ako dosiahli milosť a ako im pomohla viera. Okrem toho si máme z ich dobrých skutkov vziať príklad každý vo svojom povolaní. Tak napríklad môže cisár v Božom mene s dobrým svedomím nasledovať Dávidov príklad, keď vedie vojnu proti Turkom; veď obaja zastávajú kráľovský úrad, ktorý od nich vyžaduje chrániť a brániť svojich poddaných. Ale zo Svätého písma sa nedá dokázať, že svätých treba vzývať alebo u nich hľadať pomoc. "Jeden je totiž Boh, jeden aj Prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš" (1Tim 2,5). On je jediný Spasiteľ, jediný Veľkňaz, trón milosti a Orodovník pred Bohom (R 8,34). On jediný zaslúbil, že vypočuje našu modlitbu. Podľa Písma to je najvyššia bohoslužba, keď tohto Ježiša Krista vo všetkých potrebách a okolnostiach hľadáme a z celého srdca vzývame: "A keby niekto zhrešil, máme Prímluvcu u Otca, Ježiša Krista spravodlivého" (1J 2,1).

Zakončenie prvej časti

Toto je vcelku súhrn učenia, ktoré sa káže a učí v našich cirkevných zboroch na pravú kresťanskú známosť a na útechu svedomiu, ako aj na polepšenie veriacich. Nechceme predsa vlastné duše a naše svedomie pred Bohom vystaviť najvyššiemu nebezpečenstvu zneužívaním božského mena a slova, ani svojim deťom a potomkom nechceme zanechať ako dedičstvo iné učenie než to, ktoré pochádza z čistého Božieho slova a kresťanskej pravdy. Pretože toto učenie je jasne založené na Svätom Písme a okrem toho neodporuje všeobecnej kresťanskej, ba ani rímskej cirkvi, nakoľko to vysvitá zo spisov cirkevných otcov, myslíme, že naši protivníci nemôžu s nami nesúhlasit s týmito uvedenými článkami. Preto veľmi neláskavo, tvrdo a proti všetkej kresťanskej jednote a láske konajú tí, čo sa našich snažia vylúčiť ako kacírov, ich zavrhnúť a sa im vyhýbať. Ani v jednom Božom prikázaní, ani v Písme svätom na to nemajú ani najmenší dôvod. Nejednotnosť a spor je predovšetkým len pre niektoré tradície a neporiadky. Keďže teda týmto hlavným článkom nič nechýba a ani nie sú chybné podložené a toto naše vyznanie je božské a kresťanské, biskupi by sa mali prejavit miernejšie a dobroprajnejšie, aj keby sme zachovávali primálo z tradície. Pritom, prirodzene, dúfame, že budeme môcť uviesť pádne dôvody a príčiny, prečo sa u nás niektoré tradície zmenili a neporiadky odstránili.

2. Časť

SPORNÉ ČLÁNKY O ODSTRÁNENÍ NEPORIADKOV

V článkoch viery teda naše cirkevné zbory neučia nič proti Svätému písmu alebo proti všeobecnej kresťanskej cirkvi. Len sa odstránili niektoré neporiadky, ktoré sa ta časom sčasti dostali samé a sčasti boli násilne zavedené. Preto považujeme za potrebné vypočítať tieto zmeny. Kiež Vaše cisárske Veličenstvo usúdi, že sme pritom nekonali nekresťansky alebo rúhavo, ale také zmeny dovoliť nás prinútil Boží príkaz, ktorý si treba väčšmi uctiť ako všetku tradíciu.

22. O obidvoch podobách sviatosti

Večeru Pánovu podávame ľudu v obidvoch podobách, lebo to je jasný Kristov príkaz a nariadenie: "Pite všetci z neho!" (Matúš 26,27). Tu Kristus prikazuje jasnými slovami o kalichu, že všetci majú z neho piť.

Aby nikto nemohol prekrútiť tieto slová a tak ich vykladať, že sa to patrí len kňazom, Pavel v 1. liste Korintským 11,20n poukazuje na to, že celý zbor v Korinte prijímal v obidvoch podobách. Tento zvyk zostal v cirkvi dlhý čas, ako to možno dokázať z dejín a zo spisov cirkevných otcov. Cyprián¹ na mnohých miestach sa zmieňuje, že vtedy sa ľudu podával kalich. No Hieronym² hovorí, že kňazi, ktorí podávali túto sviatosť, ľudu prisluhovali krv Kristovu. Ba pápež Gelasius³ zakazuje deliť túto sviatosť. Ani nikde nemožno nájsť cirkevný zákon, ktorý prikazuje prijímať len v jednej podobe. Ani nikto nevie, kedy a kto zaviedol zvyk prijímať len jednu podobu, hoci kardinál Cusanus³⁴ vie, kedy sa to zaviedlo. Ale teraz je zjavné, že tento zvyk je nesprávny, zavedený bol proti Božiemu príkazu a tiež aj proti starým cirkevným zákonom. Preto sa nepatrilo zaťažovať svedomie tých, čo chceli prijímať svätú sviatosť podľa Kristovho ustanovenia a nútiť ich, aby konali proti nariadeniu nášho Pána Krista. A pretože rozdelenie sviatosti odporuje Kristovmu ustanoveniu, prestali sme konať aj zvyčajnú procesiu s touto sviatosťou.

¹ **Cyprián** - biskup v Kartágu, žil v r. 210-258 po Kr. Zdôrazňoval vieru, veľký význam pripisoval biskupovi ako strážcovi jednoty a pravého učenia cirkvi

² **Hieronym** - cirkevný otec, zomr. r. 420 po Kr. v Betleheme, preložil Bibliu do latinčiny (Vulgáta) ³**Gelasius** - pápež v r. 492-496 po Kr.

³ **kardinál Cusanus** - Mikuláš z Cusy (1401-1464). Podľa neho bol kalich odňatý ľudu na 4. lateránskom koncile 1212

4. O manželstve kňazov

Ľudia všetkých vrstiev všade na svete sa už dávno veľmi sťažovali na veľkú nemravnosť a divý život tých kňazov, ktorí nemohli dodržať cudnosť. S týmito ohavnými hriechmi to už dostúpilo vrcholu. V snahe vyhnúť sa tomuto hnusnému a veľkému pohoršeniu, smilstvu a inej nemravnosti, niektorí naši kňazi sa oženili. Zdôvodňujú to tým, že ich k tomuto kroku pohla a dovedla veľká tieseň svedomia. Ved' sväté písmo jednoznačne svedčí, že manželstvo je od Boha ustanovené, aby sa tak vyhlo smilstvu, ako hovorí Pavel v 1. liste Korintským 7,2: "Ale aby sa vyhlo smilstvu, nech má každý svoju ženu." A podobne v 9. verši: "Lepšie je žiť v manželstve, ako horieť vášňou." A Kristus, ktorý dokonale vie, čo človek zmôže, u Matúša 19,11 hovorí: "Nie všetci chápu túto reč," čím jasne ukázal, že len málokto má dar žiť zdržanlivo; lebo "Tak stvoril Boh človeka - ako muža a ženu ich stvoril" (1M 1,27). Skúsenosť až veľmi zreteľne ukázala, či je v ľudskej moci a sile bez osobitného daru a Božej milosti vlastným rozhodnutím alebo sľubom zlepšiť alebo zmeniť to, čo stvoril všemohúci Boh. Je ako na dlani, aké následky to malo pre dobrý, počestný, mravný život, pre kresťanské počestné a poctivé správanie, aký hrozný nepokoj a strašnú trýzeň svedomia z toho mnohí mali na konci života, ako to sami o sebe priznali. Keďže teda nijakým ľudským sľubom alebo zákonom nemožno zmeniť Božie slovo a prikázanie, z týchto a podobných príčin a dôvodov sa kňazi a iní duchovní oženili.

Možno dokázať z dejín a zo spisov cirkevných otcov, že v kresťanskej cirkvi bolo zvykom oddávna, že sa kňazi a diakoni ženili. Tak hovorí Pavel: "Biskup musí byť teda bez úhony, jednej ženy muž" (1Tim 3,2). Aj v Nemecku len pred štyristo rokmi boli kňazi násilím donútení vzdať sa manželstva pre sľub čistoty. Všetci sa tomu vzopreli a tak silne sa proti tomu bránili, že pri vzbure celého kňazstva v tlačnici takmer o život prišiel mohučský arcibiskup, ktorý vyhlasoval nový pápežský edikt o tejto veci. Hneď od začiatku sa tento zákon tak tvrdo a bezohľadne presadzoval, že pápež vtedy nielen zakázal kňazom budúce manželstvo, ale roztrhol aj tie manželstvá, ktoré už dávno trvali. Toto je nielen proti všetkým božským, prirodzeným a svetským právam, ale to aj príkro odporuje cirkevným zákonom, ktoré boli vyniesli sami pápeži a protiví sa to aj najdôležitejším koncilom.

Aj mnohí významní, bohabojní a rozumní ľudia vždy znova a znova pripomínali, že tento vynútený celibát - olúpenie o manželstvo, ktoré sám Boh ustanovil a každému na vôľu ponechal - nespôsobil nič dobrého, ale len mnoho veľkých, zlých nerestí a veľa zla. Ba i jeden z pápežov, Pius II. často hovorieval, ako to ukazuje jeho životopis, a v svojom mene dal vyhlásiť: "Určite možno uviesť dôvod, prečo sa duchovným zakazuje manželstvo; ale sú oveľa vyššie, väčšie a dôležitejšie dôvody, prečo by sa im manželstvo malo zase dovoliť." Bezpochyby pápež Pius ako rozumný a múdry muž toto povedal po starostlivom uvážení.

Preto v poddanosti Vášmu cisárskemu Veličenstvu chceme dôverovať, že Vaše Veličenstvo ako kresťanský preslávaný cisár bude milostivo súhlasiť, že v týchto posledných časoch, o ktorých hovorí Sväté písmo, je svet čoraz horší a ľudia sú voči zlému čoraz náchylnejší a slabší.

Preto je v najvyššej miere potrebné, užitočné a kresťanské usilovať sa o taký postoj, aby sa do nemeckých krajín nedostala ešte hroznejšia nemravnosť a hanebnejšia nerest, ak by sa manželstvo kňazov aj naďalej malo zakazovať. Lebo túto vec môže zmeniť alebo zlepšiť jedine sám Boh, ktorý ustanovil manželský stav, aby tak pomohol ľudskej slabosti a zabránil nemravnosti.

Tak hovoria aj staré cirkevné zákony, že niekedy treba zmierniť a oslabiť ostrosť a prísnosť pre ľudskú slabosť a aby sa zabránilo a vyhlo horšiemu.

Takto konať by aj v tomto prípade bolo kresťanské a naliehavo žiadúce. Prečo pre všeobecnú kresťanskú cirkev má byť nevýhodou manželstvo kňazov, keď práve farári majú slúžiť cirkvi? V budúcnosti bude nedostatok kňazov a farárov, ak by tento tvrdý zákaz manželstva mal platiť aj naďalej.

Tak teda je na Božom slove a prikázaní založená skutočnosť, že sa kňazi a duchovní smú ženiť. Okrem toho dejiny dokazujú, že bývalí ženatí kňazi a sľub čistoty zapríčinil mnoho odporných nekresťanských pohoršení, smilstvá, hroznú a neslýchanú nemravnosť a ošklivú nerest. Niektorí statoční kanonici, ako aj niektorí členovia kúrie v Ríme sami priznali a s poľutovaním konštatovali, aké strašné a bezmedzné neresti sú v kňazstve a vzbudzujú Boží hnev. Preto je žalostné, že sa kresťanský manželský stav nielen zakazuje, ale na niektorých miestach sa aj celkom tvrdo trestal, akoby šlo o dajaký veľký zločin, zatiaľ čo predsa Boh vo Svätom písme prikázal, aby sme manželstvo mali vo všetkej úcte. Tak sa manželstvo vysoko cení aj podľa cisárskeho práva a tiež vo všetkých štátoch, kde vôbec sú nejaké zákony a práva. Iba v poslednom čase začínajú ľudí neprávom trápiť len pre ich manželstvo, a to dokonca kňazov, s ktorými by sa malo šetrnejšie zaobchodiť ako s inými. Toto sa deje nielen v protive s božským právom, ale aj v protive s cirkevnými zákonmi. Apoštol Pavel v I. liste Timoteovi 4,1-3 nazýva diabolským také učenie, ktoré zakazuje manželstvo. Sám Kristus hovorí u Jána 8,44, že diabol je vrahom od samého začiatku. Oboje spolu súhlasí. Musí to byť diabolské učenie, ktoré zakazuje manželstvo a na dodržiavanie takého učenia sa ešte musí aj preliewať krv.

Ako nijaký ľudský zákon nemôže zmeniť alebo zrušiť Božie prikázanie, práve tak ho nemôže zmeniť ani nijaký sľub. Tak radí aj Cyprián, aby sa radšej vydali ženy, ktoré nemôžu dodržať nimi vychvaľovanú čistotu. Tak hovorí v 11. zo svojich listov: "Keď však nechcú alebo nemôžu zachovávať čistotu, je lepšie, keď sa vydajú, než aby sa do ohňa dostali pre svoju žiadostivosť. A majú dbať, aby bratom a sestram neboli na pohoršenie." Okrem toho všetky cirkevné zákony preukazujú veľkú miernosť a ohľad na tých, ktorí v mladosti zložili taký sľub; to platí aj o kňazoch a mníchoch, z ktorých väčšina v mladosti z nevedomosti zložila sľub bezmanželského stavu.

24. O omši

Neprávom sa našim zborom vytýka, že zrušili omšu¹. Ved' je očividné, že - nechtiac sa chváliť - omša sa u nás slúži s väčšou nábožnosťou ako u našich protivníkov. Taktiež ľudí s čoraz väčšou starostlivosťou učíme, načo

bola ustanovená sviatosť svätej Večere a na čo má slúžiť, totiž na potechu preľaknutému svedomiu. Týmto sa povzbudzujú ľudia k účasti na prijímaní a omši. Pritom ich aj varujeme pred inými, falošnými učeniami o tejto sviatosti. Ostatne na poriadku verejných omšových služieb Božích nenastali nijaké pozoruhodnejšie zmeny, iba na niektorých miestach sa okrem latinských piesní spievajú nemecké spevy, aby sa nimi ľud poučal a cvičil. Lebo všetky obrady pri službách Božích majú v prvom rade slúžiť tomu, aby sa ľud tým poučil, čo má vedieť o Kristovi. Ale je očividné, že v minulosti rozličným spôsobom zneužívali omšu. Urobili z nej jarmok, kde sa predávali a kupovali a vo všetkých kostoloch ju slúžili prevažne pre peniaze. Učení a zbožní ľudia už predtým veľmi často pranierovali toto zneužívanie. Teraz naši kazatelia o tom kázali, že kto nehodne požíva túto sviatosť, previňuje sa proti telu a krvi Kristovej (1K 11,27). Tým upozorňujú kňazov na túto strašnú hrozbu, ktorá by vlastne musela pohnúť každým kresťanom. Preto v našich zboroch napokon odpadli platené a pokútne omše, ktoré sa posiaľ slúžili len pre peniaze a dôchodky kňazov.

Pritom sme zavrhlí aj ten strašný omyl, keď sa učilo, že náš Pán Kristus svojou smrťou urobil zadosť len dedičnému hriechu a pre ostatné hriechy ustanovil omšu ako obeť. Tak z omše urobili obeť pre živých i mŕtvych, aby ňou odňali hriech a zmierili Boha. To malo ďalej za následok, že sa diskutovalo o tom, či omša, ktorá sa slúži pre mnohých, má práve taký účinok, ako omše, ktoré sa slúžili pre jednotlivcov. Takto sa došlo k nespočetnému množstvu omší, lebo týmto konaním chceli od Boha dosiahnuť všetko, čo bolo potrebné. Na vieru v Krista a pravú bohoslužbu sa pritom zabudlo.

Preto bezpochyby bolo nutné vyučovať, aby všetci vedeli, ako sa má táto sviatosť správne užívať. Po prvé: Sväté písmo na mnohých miestach dosvedčuje, že okrem Kristovej smrti nie je nijaká iná obeť za dedičný hriech a za všetky iné hriechy. Lebo stojí v Liste Židom, že Kristus sa raz navždy obetoval a tým zadostučinil za všetky hriechy. Je to celkom neslýchaná novota v učení cirkvi, že Kristova smrť je len pre dedičný hriech a že nie je aj zadostučinením za všetky iné hriechy. Preto dúfame, že každý porozumie, prečo sa tento omyl nevytýka bezdôvodne.

Po druhé: Pavel učí, že milosť pred Bohom dosahujeme vierou a nie skutkami. V protiklade k tomu je zjavné zneužitie omše, keď sa myslí, že týmto výkonom sa dosahuje milosť. Ba vieme, že omša sa používa ako prostriedok na zbavenie sa hriechov a na dosiahnutie Božej milosti a všetkého dobra - a kňaz toto docieľuje nielen pre seba, ale aj pre celý svet a pre všetkých živých i mŕtvych ľudí.

Po tretie: Svätá sviatosť nie je ustanovená nato, aby donášala obeť za hriechy, veď taká obeť už bola vykonaná, ale nato, aby sa vzbudila naša viera a aby sa potešilo svedomie. Tak skusujú v tejto sviatosti, že sa im Kristovým prostredníctvom pririekla milosť a odpustenie hriechov. Preto táto sviatosť vyžaduje vieru a bez viery sa používa zbytočne.

Omša teda nie je nijaká obeť za iných, aby ľuďom už či živým alebo mŕtvym sňala hriechy, ale má byť slávnosťou spoločenstva, pri ktorej kňaz a iní prijímajú sviatosť pre samých seba. Preto sa u nás zachováva nasledovný poriadok: Vo sviatky, ale aj inokedy, keď sú komunikanti², slúži sa omša a sviatosť sa prisluguje tým, ktorí túžia po nej. Tak sa u nás omša správne používa, ako tomu bývalo predtým v cirkvi. Toto sa môže dokázať s Pavlom (1K 11) a zo spisov mnohých otcov. Lebo Ján Zlatoústý³ hovorí, ako kňaz denne stojí pri oltári a jedných vyzýva k prijímaniu a druhým zakazuje pristúpiť. Aj staré cirkevné zákony ukazujú, že len jeden kňaz slúžil Večeru Pánovu a prislúhoval ju iným kňazom a diakonom. Lebo tak znejú slová jedného z uzavretí Nicejského koncilu: "Diakoni majú po poriadku po kňazoch prijímať sviatosť od biskupa alebo od kňaza."

Tu sa teda nezaviedli nijaké novoty, ktoré by už predtým neboli bývali v cirkvi. Ani na poriadku verejných obradov omše sa nestali nijaké pozoruhodnejšie zmeny. Iba čo odpadli dodatočné nepotrebné omše, ktoré sa zneužívali a slúžievali sa popri hlavných bohoslužbách. Preto je iste spravodlivé, aby sa tento spôsob omšovej slávnosti nezavrhol ako kacírsky a nekresťanský. Veď ani predtým sa omša neslúžila denne ani vo veľkých cirkevných zboroch s veľkým počtom veriacich, a to ani v takých dňoch, keď sa zhromaždilo veľa ľudí. Tak napr. sa nám v jednej dejepisnej knihe Historia Tripartita, 9. kniha píše, že v Alexandrii sa v stredu a piatok čítavalo Sväté písmo s výkladom a aj inokedy sa všetky bohoslužby konali bez omše.

¹omša - Augsburgské vyznanie ponecháva tento názov, ale odmieta učenie, že omša je obeť za hriechy ²komunikanti

- ľudia, ktorí prijímajú Večeru Pánovu

³Ján Zlatoústý (Chrysostomos) - biskup v Carihrade, zomr. r. 407 po Kr., vynikajúci rečník a kazateľ

25. O spovedi

Naši kazatelia neodstránili spoveď. Aj u nás je zvykom sviatosť prislúžiť len tomu, kto sa predtým vyspovedal a dostal rozhrešenie. Pritom ľudí starostlivo poučujeme, aká potešiteľná je zvesť odpustenia a ako vysoko si treba vážiť rozhrešenie. Ved' to nie je hlas pred nami stojaceho človeka alebo jeho slovo, ale je to priamo slovo Boha, ktoré tu odpúšťa hriechy. Odpustenie sa koná na Božom mieste a z Jeho poverenia. S veľkou horlivosťou učíme, aké potešiteľné a nepostrádateľné je toto poverenie a moc kľúčov pre ustrašené svedomie. Boh žiada, aby sme tomuto rozhrešeniu verili, ako keby priamo Boží hlas zaznel z neba. Chceme radostne prijímať potechu rozhrešenia a uvedomiť si, že touto vierou dosahujeme odpustenie hriechov. Predtým kazatelia o týchto potrebných veciach nepovedali ani slovo, hoci o spovedi mnoho učili, ale len svedomie trápili dlhým vyratúvaním hriechov, zadosťučinením, odpustkami, púťami a podobne. Mnohí naši protivníci sami pripúšťajú, že sa u nás o pravom kresťanskom pokání oveľa vecnejšie píše a koná, než tomu bolo dlhý čas predtým.

O spovedi tak učíme, že nikto nemá byť nútený jednotlivy vyratúvať hriechy, ved' to je nemožné, ako hovorí žalm: "Kto si uvedomí poblúdenia?" (13,13). A Jeremiáš hovorí: "Srdce je klamné nadovšetko a zradné je - kto sa v ňom vyzná?" (Jer 17,9). Úbohá ľudská prirodzenosť tak hlboko väzí v hriechoch, že ich sama ani nemôže vidieť alebo poznať a málo by sa nám pomohlo, keby sa nám mali odpustiť len tie hriechy, ktoré vieme vymenovať. Preto nie je potrebné nútiť ľudí, aby hriechy jednotlivy menovali. Takejto mienky boli aj cirkevní otcovia, ako napr. Ján Zlatoústý: "Nehovorím ti, že sa máš sám verejne pranierovať alebo že sa máš pred inými ľuďmi obžalovať alebo vypočítavať svoje viny, ale počúvni proroka, ktorý hovorí: 'Vyjav Pánovi svoje cesty.' Preto sa popri modlitbe spovedaj Bohu svojmu Pánovi, pravému sudcovi. Svoje hriechy vyznaj vo svojom svedomí a nie ústami." Tu je jasné, že Ján Zlatoústý nevyžaduje jednotlivy vymenovať hriechy. Tak učí aj poznámka k Dekrétu o pokání, že spoveď neprikazuje Sväté písmo, ale ustanovila ju cirkev. Jednako však naši kazatelia horlivo učia, že spoveď sa musí ponechať pre rozhrešenie, čo je v nej jadro a rozhodujúca vec pre potechu vystrašeného svedomia a tiež z iných dôvodov.

26. O rozlišovaní pokrmov

Predtým učili, kázali a písali, že rozlišovanie pokrmov a podobné ľuďmi zavedené tradície slúžia na získanie milosti a zadosťučinenie za hriechy. Z tohto dôvodu sa ustavične vymýšľali nové zákony, nové ceremónie, nové poriadky a podobné veci. Ich dodržiavanie tak dôrazne a neúprosne vyžadovali, ani čo by to bola nutná bohoslužba, ktorou si človek zasluhuje milosť, zatiaľ čo ťažko hreší ten, kto ich nezachováva. Tým v cirkvi povstalo veľa škodlivých bludov.

Po prvé sa tým zatemnila Kristova milosť a učenie o viere, čo nám evanjelium s veľkou vážnosťou predkladá, rozhodne nás núti vysoko si vážiť Kristove zásluhy a ďaleko nad všetky skutky treba hodnotiť vieru v Krista. Preto Pavel silno bojoval proti Mojžišovmu zákonu a ľudským tradíciám, aby sme sa naučili, že pred Bohom nás skutky neospravedľujú, ale jedine vierou v Krista a pre Krista dosiahneme milosť. Toto učenie takmer úplne zaniklo, lebo učili, že milosť sa dá zaslúžiť ustanovenými pôstmi, rozlišovaním pokrmov, predpismi o odevoch atď.

Po druhé také tradície zatemnili aj Božie prikázanie, lebo ich postavili vysoko nad Božie prikázanie. Za kresťanský život sa považovalo jedine toto: Keď niekto na určený spôsob svätzil služby Božie, keď sa modlil, postil sa a obliekal, to sa nazývalo duchovným, kresťanským životom. Súčasne iné potrebné činy sa hodnotili ako svetské a neduchovné, totiž tie, ktoré každý má vykonávať podľa svojho povolania. Otec má pracovať, aby uživil ženu a deti a aby ich vychovával v Božej bázni; matka má rodiť deti a ich opatrovať; knieža a vrchnosť majú spravovať krajinu a ľudí atď. Takéto Bohom prikázané činy sa pokladali za svetské a nedokonalé, zatiaľ čo cirkevné zvyky sa slávnostne označovali za jedine sväté a dokonalé. Preto sa také zvyky množili bez miery a bez konca.

Po tretie sa takéto zvyky stali ťažkou záťažou pre svedomie. Totiž nebolo možné ich všetky zachovávať, a jednako ľudia boli tej mienky, že je to nutná služba Bohu. Gerson¹ píše, že mnohí si preto zúfali; doktorí sa dokonca zmárnili, lebo o úteche Kristovej milosti nič nepočuli. Aký zmätok bol v svedomí, to vidíme na pisateľoch teologických súm² a na teológoch: Pokúsili sa zhrnúť všetku tradíciu a nájsť poľahčujúce spôsoby, aby tak pomohli svedomiu. S týmto mali toľko práce, že preto zanedbali celé kresťanské učenie o dôležitejších veciach:

o viere, úteche v hlbokých pokušeniach a podobne. Už predtým mnohí pobožní a učení ľudia sa žalovali, že také tradície zapríčinili v cirkvi mnoho sporov a pobožným ľuďom to prekážalo dospieť k pravému poznaniu Krista. Gerson a iní sa na to veľmi žalovali. Ba dokonca Augustínovi sa nepáčilo, že svedomie obťažili toľkými tradíciami. Preto učí nepokladať ich za také nutné.

Naši kazatelia teda nehovorili o týchto veciach neúctivo alebo z pohrdania duchovnou právomocou, ale sa naliehavo vyžadovalo odhaliť spomenuté bludy, ktoré vyrástli z falošného pochopenia tradície. Lebo evanjelium núti, aby sa v cirkvi hlásalo učenie o viere, ktorému však nemožno rozumieť, ak sa hlása, že milosť si možno zaslúžiť skutkami, ktoré si človek sám zvolí.

Preto učíme, že zachovávaním vymyslených ľudských zvykov si nemožno ani zaslúžiť milosť, ani Boha zmieriť, ani zadostučiniť za hriech. Preto sa z toho nemá robiť nijaká potrebná bohoslužba. To sa z Písma takto odôvodňuje: Kristus ospravedľňuje apoštolov, keď nezachovávali obvyklé tradície, hovoriac: "Darmo ma však uctievať, keď ľudským rozkazom učia ako učeniam Božím" (Mt 15,9). Keď to nazýva márnou službou, teda nie je potrebná. Krátko na to hovorí: "Nie to čo vchádza do úst, poškvŕňuje človeka, ale čo z úst vychádza, to poškvŕňuje človeka" (Mt 15,11). Takisto hovorí Pavel: "Lebo kráľovstvo Božie nie je jedenie a pitie..." (R 14,17) a "Nech vás teda nikto neposudzuje ani pre jedenie a pitie, ani pre sviatky, novomesiace alebo pre soboty" (Kol 2,16). Peter hovorí: "Čo teda pokúšate Boha a kladiete učenikom na šiju jarmo, ktoré ani naši otcovia ani my nevládali sme niesť? Ale veríme, že z milosti Pána Ježiša Krista dôjdeme spasenia ako aj oni" (Sk 15,10n). Tu Peter zakazuje zaťažovať svedomie vždy viac vonkajšími náboženskými ceremóniami, už či pochádzajú od Mojžiša alebo kohokoľvek iného. A 1. list Timotejovi 4,1 nazval "démonickým učením" také príkazy, ktoré zakazujú určité jedlá, manželstvo a iné. Úplne a vonkoncom to protirečí evanjeliu, keď sa nariaďuje robiť také skutky, aby sme si tým zaslúžili odpustenie hriechov alebo sa domnievali, že bez ich konania nikto nemôže byť kresťanom.

Avšak obžalovať našich kazateľov, že zakazujú sebabičovanie a askézu ako Jovinián, to sa dá vyvrátiť z ich spisov. Lebo veď vždy kázali o svätom kríži, že kresťania sú povinní vziať na seba utrpenie a že je to pravá, vážna a nie vymyslená askéza.

Ďalej učíme, že každý je povinný prostredníctvom telesných cvičení, ako sú pôst a iné námahy, tak žiť, aby sa hriechu neposkytovala nijaká príležitosť. To však nemá robiť preto, aby si zaslúžil milosť takými skutkami. Toto telesné cvičenie sa nemá konať len v určitých dňoch, ale vždy. O tom hovorí Kristus: "Dbajte, aby vaše srdcia neboli obťažované obžerstvom a opilstvom..." (L 21,34) a "Tento rod nevychádza ináč, len s modlitbou a pôstom" (Mt 17,21). Pavel hovorí, že si ukážnuje telo a podrobuje ho službe (1K 9,27). Tým jasne ukazuje, že sebaukážňovanie neslúži na získanie milosti, ale tak cvičí telo, aby neprekážalo konať to, k čomu je každý povolán vo svojom živote. Teda nezavrhuje pôst, ale len to zavrhuje, aby sa z neho nestal zmätko v svedomí a nútiaci predpis pre určité dni a jedlá.

Z našej strany sa zachovávajú aj mnohé náboženské ustanovenia a zvyky, ako poriadok omše, určité spevy, sviatky, atď., ktoré slúžia na to, aby sa v cirkvi všetko dialo podľa poriadku. Pritom poučame ľud, že táto vonkajšia bohoslužba neospravedľňuje pred Bohom a že bez zaťaženého svedomia môžeme si byť istí, že sa nedopúšťame nijakého hriechu, ak ju vynecháme, ak tým nevyvoláme pohoršenie. Túto slobodu vo vonkajších náboženských poriadkoch ponechávali v platnosti starí cirkevní otcovia. Tak východná cirkev svätila Veľkú noc v inom čase, než sa svätila v Ríme. Keď niektorí chceli tú rozdielnosť považovať za dôvod pre rozdelenie cirkvi, iní poukázali na to, že nie je potrebné v takýchto zvykoch jednotne postupovať. Ireneus³ hovorí: "Nejednotnosť v pôstoch neruší jednotu viery." Práve tak cirkevný zákon ustanovuje o takej nerovnosti v ľudských poriadkoch, že sa neprotiví jednote kresťanstva. Na inom mieste, kde je zozbieraných mnoho cirkevných zvykov, stojí užitočný kresťanský výrok: "Úmyslom apoštolov bolo učiť vieru a lásku, nie ustanovovať sviatky."

¹Gerson - kancelár parížskej univerzity a kanonik, chýrny cirkevný učiteľ, žil v r. 1363-1429

²sumisti - v stredovekej scholastickej teológii pisatelia teologických súhrnných diel Summa Theologiae. Najznámejší sú Tomáš Akvinský, Duns Scotus a i.

³Ireneus - biskup v Lyone v 2. polovici II. stor.

27. O kláštorných sľuboch

Keď sa hovorí o kláštorných sľuboch, potrebné je najprv si pripomenúť, ako sa posiaľ zachovávali, ako sa žilo v kláštoroch a že sa tam veľmi mnoho konalo nielen proti Božiemu slovu, ale aj proti pápežským zákonom. Lebo za Augustína kláštorné poriadky spočívali v dobrovoľnej dohode. Keď sa však porušila pravá ukáznenosť a učenie, vymysleli kláštorné sľuby a spolu s nimi vymysleli aj donucovací poriadok, ktorým chceli napraviť disciplínu.

Okrem toho vymysleli popri kláštorných sľuboch ešte mnoho iných vecí a takými záväzkami a úlohami zaťažili mnohých, a to už aj nepľnoletých.

Práve tak sa mnohí ľudia z nevedomosti dostali do kláštorného života, ktorí síce neboli primladí, nevedeli sa však ani dosť zamyslieť nad svojimi sklonmi ani im nerozumeli. Takto do osídla chytení a zapletení boli títo všetci nútení a povinní zostať v takých poviazanostiach, hoci aj pápežské právo by bolo mnohých z nich oslobodilo. V ženských kláštoroch to bolo ešte ťažšie ako v mužských, hoci by sa bolo malo uvážiť, že ženy ako slabšie treba šetriť. Táto prísnosť a tvrdosť sa aj mnohým zbožným ľuďom v minulosti nepáčila, lebo jasne videli, ako chlapcov a dievčatá pre zabezpečenie živobytia strkali do kláštorov. Veľmi dobre poznali, koľko zla to zapríčinilo, koľko pohoršenia a obťaženia svedomia to so sebou donášalo. Mnohí ľudia sa žalovali, že v tejto háklivej veci sa vôbec nedbá na cirkevné zákony. K tomu pristúpilo také poňatie kláštorných sľubov, ktoré - ako je známe - sa nepáčilo ani mnohým rozumnejším mníchom.

Tvrdilo sa totiž, že kláštorný sľub sa vyrovná krstu a že kláštorným životom si človek zaslúži odpustenie hriechov a ospravedlnenie pred Bohom. Ba k tomu ešte pridali, že kláštorným životom si zasluhujú nielen spravodlivosť a zbožnosť, ale ním zachovávajú aj evanjeliové prikázania¹ a rady. Tak teda kláštorné sľuby vyššie hodnotili ako krst. Z toho plynula predstava, že kláštorným životom si možno získať viac zásluh, ako inými Bohom danými stavmi, v ktorých farári a kazatelia, vládcovia, kniežatá, páni a im podobní vo svojom povolani plnia Boží zákon, slovo a príkaz bez toho, že by si pripisovali nejakú vyššiu duchovnú hodnotu. Ani jednu z týchto výpovedí nemožno poprieť, lebo veď tak sa nachádzajú v ich knihách.

Pri tom všetkom sa o Kristovi málo naučí ten, čo sa takto dal chytiť a dostal sa do kláštora. Bolo by to ináč, keby sa ako predtým v kláštoroch venovali náukám Svätého písma a iných vedných odborov, ktoré slúžili kresťanskej cirkvi, a preto z kláštorov vychádzali farári a biskupi. Ale teraz všetko vyzerá celkom ináč. Predtým sa išlo do kláštora s úmyslom študovať Písmo. Teraz predstierajú, že kláštorný život je tu vraj na zaslúženie Božej milosti a zbožnosti pred Bohom, ba že je to vraj stav dokonalosti; uprednostňuje sa pred inými stavmi, ktoré ustanovil Boh. Toto všetko tu prednášame nie s úmyslom hanobiť, ale preto, aby tak presne, ako je možné, sa mohlo počuť a rozumieť, čo a ako naši kazatelia učia a kážu.

Po prvé, o tých, ktorí chcú uzavrieť manželstvo učíme, že všetci ktorí nie sú schopní žiť v slobodnom stave, majú možnosť a právo uzavrieť manželstvo. Veď sľuby nemôžu zrušiť Boží poriadok a prikázanie. Božie prikázanie však znie takto: "Ale aby sa vyhlo smilstvu, nech má každý svoju ženu a každá vlastného muža" (1K 7,2). Nielen Božie prikázanie, ale aj Božie stvorenie a poriadok nabáda a núti do manželského stavu všetkých, ktorých Boh zvláštnym zásahom nevystrojil darom panictva, o čom samo Božie slovo svedčí: "Nie je dobré človeku byť osamote. Učiním mu pomoc, ktorá mu bude roveň" (1M 2,18).

Čo teda možno proti tomu namietat? Nech kto chce vychvaľuje sľuby a záväzky, ako len chce, nech ich hodnotí, ako len môže vysoko. Jednako nemôže vynútiť, aby tým prestal platiť Boží príkaz. Učenci hovoria, že sľuby vraj nie sú záväzkom, keď sú proti pápežskému právu. O čo menej smú teda proti Božiemu prikázaniu viazať, naďalej platiť a nárokovať si platnosť!

Keby sľubmi prevzaté záväzky bolo možné takto odôvodniť, že by ich nebolo možné zrušiť, neboli by ani pápeži od nich oslobodzovali a povoľovali zvlášťne výnimky. Lebo človeku neprislúcha rušiť záväzky vyplývajúce z Božieho práva. Preto pápeži si veľmi dobre uvedomili, že pri týchto záväzkoch sa má uplatniť miernosť a častejšie udeľovali dišpenz², ako napríklad kráľovi Aragónie a mnohým iným. Keď teda dávali dišpenz pre zachovávanie časných vecí, je oveľa správnejšie udeliť dišpenz, kde ide o trýzeň duše.

Po druhé: Prečo odporcovia tak silno zdôrazňujú dodržiavanie sľubov bez toho, že by preskúmali, či boli dané všetky formálne predpoklady sľubu? Lebo sľub sa má viazať na dosiahnuteľné ciele a má sa zložiť dobrovoľne, nevynúteno. Vieme dobre, do akej miery je v moci a schopnosti človeka doživotne zadržať panictvo. Je len veľmi

málo mužov a žien, ktorí sami od seba, dobrovoľne a uvážene zložili kláštorný sľub. Prv, než si to môžu rozvážiť, nahovárajú ich na kláštorný sľub. Niekedy ich k tomu aj donucujú a na nich naliehajú.

Preto nie je správne, že sa tak tvrdo a nepoddajne diskutuje o záväznosti sľubu, keď uvážime, že všetci priznávajú, že je proti povahe a podstate sľubu, ak sa nezloží dobrovoľne, uvážene a premyslene.

Niektoré cirkevné zákony a pápežské dekréty rušia také sľuby, ktoré boli zložené pred 15. rokom veku, lebo sú tej mienky, že pred týmto vekom človek nemá ešte toľko súdnosti, aby sa mohol rozhodnúť, ako si usporiada celý svoj život. Iný cirkevný zákon poskytuje kvôli ľudskej slabosti ešte viac rokov; zakazuje totiž skladať kláštorný sľub pred 18. rokom. Na tomto základe väčšina nachádza ospravedlnenie a odôvodnenie pre odchod z kláštora, lebo väčšinou vstúpili do kláštora v detstve, pred týmto vekom.

Po tretie: Aj keby zrušenie kláštorného sľubu bolo hodné odsúdenia, nemožno z toho ešte vždy vyvodzovať dôsledky, že by sa manželstvo takých ľudí muselo rozviesť. Veď Augustín hovorí, že také manželstvo sa nemá rozväzovať, a predsa Augustín požíva v kresťanskej cirkvi nemalú vážnosť, aj keď niektorí neskoršie ináč usudzovali.

Hoci už samotné Božie prikázanie o manželskom stave veľmi mnohých oslobodzuje a uvoľňuje od kláštorného sľubu, predsa naši prinášajú ešte viac dôvodov pre to, že kláštorné sľuby sú neplatné a nezáväzné. Lebo celá bohoslužba vymyslená a ustanovená ľuďmi bez Božieho prikázania a nariadenia v záujme toho, aby sa ňou dosiahla spravodlivosť a Božia milosť, je proti Bohu a stojí v protive so svätým evanjeliom a Božím rozkazom. Sám Kristus hovoril: "Darmo ma však uctievať, keď ľudským rozkazom učia ako učeniam Božím" (Mt 15,9). Aj Pavel všade učí, že spravodlivosť sa nemá dosiahnuť z našich cirkevných ustanovení, ako je v zbožnosti výmyselných ľudí, ale že spravodlivosť a zbožnosť pred Bohom pochádza z viery a dôvery, keď totiž veríme, že nás Boh prijíma na milosť pre svojho jediného Syna Krista.

Je však známe, ako mnísi učili a kázali, že ľuďmi vymyslené duchovné cvičenia zadostučinia za hriechy a získavajú Božiu milosť a spravodlivosť. Čo iného to teda znamená, než že sa umenšuje sláva a chvála Kristovej milosti a popiera sa spravodlivosť z viery? Preto z toho nasleduje, že takéto obvyklé sľuby boli nepravou, falošnou bohoslužbou. Už aj preto nie sú záväzné. Veď bezbožný sľub, ktorý sa zloží proti Božiemu prikázaniu, nezaväzuje a je neplatný; aj cirkevné zákony učia, že prísaha nesmie zaväzovať k hriechu. Pavel hovorí Galaťanom: "Úplne ste odlúčení od Krista, ktoríkoľvek chcete byť ospravedlnení zo zákona. Vypadli ste z milosti" (G 5,4). Preto od Krista odpadli všetci a Božia milosť chýba všetkým, ktorí chcú byť ospravedlnení prostredníctvom sľubu, lebo berú česť Kristovi, ktorý jediný ospravedľuje, a túto česť dávajú svojim sľubom a kláštornému životu.

Nepopierateľne učili a kázali mnísi, že prostredníctvom svojich sľubov a na základe kláštorného života sú ospravedlnení a zasluhujú si odpustenie hriechov. Ba ešte aj nevhodnejšie a nezmyselnejšie veci vymysleli a hovorili, že by mohli svoje dobré skutky poskytnúť aj iným. Keby tu chcel niekto hanobiť a zveličovať, ako mnoho by tu mohol nazbierať toho, za čo sa teraz aj samotní mnísi hanbia a boli by radi, keby to neboli robili! Nadto nahovorili ľuďom, že tieto vymyslené náboženské rehole sú vraj stavmi kresťanskej dokonalosti. To teda znamená, že skutky vychvaľujú ako prostriedok ospravedlnenia. Nie je to nemalé pohoršenie v kresťanskej cirkvi, že sa ľudu odporúča takáto bohoslužba, ktorú ľudia vymysleli bez Božieho príkazu, a že sa učí, že takáto bohoslužba ich ospravedľuje pred Bohom a robí ich pobožnými? Veď sa zatemňuje spravodlivosť z viery, ktorá sa má v kresťanskej cirkvi kázať na prvom mieste. Keď sa ľuďom zaslepujú oči touto zvláštnou "anjelskou duchovnosťou" a predstieraním chudoby, pokory a čistoty, ľudia sa privádzajú k tomu, že v údive vyvalujú oči. Nadto ešte aj Božie prikázania a práva, skutočná bohoslužba sa tým zatemňujú, keď ľudia počujú, že jedine mnísi sú vraj v stave dokonalosti. Lebo kresťanská dokonalosť spočíva v tom, že sa Boha z celého srdca a naozaj bojíme, súčasne zo srdca dúfame a veríme a na to sa spoliehame, že Kristovým prostredníctvom máme milostivého a milosrdného Boha; že od Boha môžeme a máme prosieť a žiadať všetko, čo potrebujeme, a dôveryplne od neho očakávať pomoc v každom trápení - každý vo svojom povolaní a stave; a že súčasne horlivo máme konať viditeľné dobré skutky a zodpovedne konať vo svojom povolaní.

V tom spočíva pravá dokonalosť a pravá bohoslužba. Nie v žobraní alebo v nosení čiernej či hnedej kapucne atď. Falošná chvála kláštorného života vzbudzuje u jednoduchých ľudí mnoho falošných názorov. Keď počujú, ako sa bez miery vychvaľuje život bez manželstva, vyvodzujú z toho, že v manželstve môžu žiť len s obťažným svedomím. Alebo keď jednoduchý človek počuje, že len žobráci sú dokonalí, nemôže vedieť, že bez hriechu môže vlastniť majetok a mať povolanie. A keď ľud počuje, že nepomstí sa je vraj len evanjeliová rada, podaktorí z toho vyvodzujú, že nie je nijakým hriechom pomstíť sa mimo platného poriadku, zatiaľ čo iní prichádzajú k uzáveru, že odplata je vraj úplne a vôbec zakázaná kresťanovi, ako aj štátnej vrchnosti. Čítame veľa príkladov

o tom, ako niektorí opustili ženu a dieťa a prestali vykonávať aj verejný úrad a odišli do kláštora. To menujú: utiecť zo sveta a hľadať taký život, ktorý sa Bohu viac páči ako život iných ľudí. Nemohli ani vedieť, že Bohu treba slúžiť podľa tých prikázaní, ktoré On sám vydal, a nie podľa prikázaní, ktoré vymysleli ľudia. Dobrý a dokonalý životný štýl je ten, ktorý má na svojej strane Božie prikázanie; ale nebezpečný životný štýl je ten, ktorý na svojej strane nemá Božie prikázanie. Bolo potrebné ľuďom tieto veci objasniť.

Aj Gerson už prv karhal blud mníchov o dokonalosti a svedčil, že v jeho dobe to bolo nové tvrdiť, že kláštorný život je stavom dokonalosti.

Tak mnoho bezbožných domniek a prúdov teda tkvie na kláštorných sľuboch: vraj ospravedlňujú pred Bohom a robia zbožným, vraj sú kresťanskou dokonalosťou; dodržiavajú sa nimi vraj aj evanjeliové rady a prikázania; vraj sú nadbytočnými dobrými skutkami, ktoré človek nie je povinný konať Bohu. Preto je všetko však falošné, neužitočné a vymyslené, preto sú kláštorné sľuby ničotné a neplatné.

¹evanjeliové rady - odporúčania evanjelia: celibát, chudoba, poslušnosť a konkrétne rady Reči na vrchu

²zrušenie kláštorného sľubu - Sanctius IV., aragónsky kráľ, r. 1245 dostal od pápeža dovoľenie pre svojho syna Ramira, aby mohol odísť z kláštora a po bratovej smrti zaujať trón

28. O právomoci biskupov

Predtým sa o právomoci biskupov veľa a všeličo popisalo a niektorí pritom nesprávne zamieňali právomoc biskupov s výkonom svetskej moci (mečom). Z tohto nevecného zmiešania vznikli veľké vojny, povstania a vzbury, lebo biskupi, odvolávajú sa na právo a moc, údajne Kristom danú, nielenže zavádzali nové bohoslužby, v určitých prípadoch si rozhrášenie vyhradili pre seba, násilným vyobcovaním obťažili svedomie, ale si aj osobovali právo podľa svojho dobrozdania dosadzovať a zosadzovať aj cisárov a kráľov. Učení a zbožní mužovia už oddávna pranierovali tieto prechmaty v kresťanstve, preto sa naši kazatelia cítili povinní pre útechu svedomia poukázať na rozdiel medzi duchovnou právomocou a svetskou mocou, ktorá vládne mečom a vykonáva vládu. Taktiež učia, že obidve formy moci si pre Boží zákon treba ctiť, treba si ich so všetkou vážnosťou vážiť ako dva z najvyšších Božích darov na zemi.

My tak učíme, že právomoc odpúšťať hriechy (moc kľúčov) a tak aj právomoc biskupov podľa evanjelia je právomoc a Božie poverenie zvestovať evanjelium, odpúšťať alebo zdržiavať hriechy, prisluhovať sviatosti a ich používať. Lebo Kristus vyslal apoštolov s týmto poverením: "Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás. Prijmite Ducha Svätého, ktorýmkoľvek odpustíte hriechy, odpúšťajú sa im, ktorýmkoľvek zadržíte, zadržujú sa" (J 20,21-23).

Táto právomoc odpúšťať hriechy a tým aj právomoc biskupov sa vykonáva jedine a výlučne učením a kázaním Božieho slova a prisluhovaním sviatostí mnohým alebo jednotlivcom, ako to zodpovedá povolaniu, lebo tu sa nepodávajú zemské, ale večné veci a dobrá, ako večná spravodlivosť, Svätý Duch a večný život. Tieto hodnoty nemožno získať ináč ako prostredníctvom úradu zvesti a prisluhovaním svätých sviatostí. Lebo tak hovorí Pavel: "Evanjelium je mocou Božou na spasenie každému veriacemu" (R 1,16). Keďže právomoc cirkvi a biskupov dáva večné hodnoty a vykonáva i dosvedčuje sa len kazateľským úradom, neprekáča ona svetskej moci a vláde, lebo svetská moc narába s celkom inými vecami ako evanjeliom. Nechráni dušu, ale mečom, telesnými trestami chráni telo a majetok pred vonkajším ohrozením.

Preto sa tieto dve formy vládnutia, duchovná a svetská, nemajú navzájom premiešať a prekryvať. Duchovná právomoc má svoje vlastné poverenie: kázať evanjelium a prisluhovať sviatosti. Nesmie zasahovať do cudzej právomoci, dosadzovať a zosadzovať kráľov, z platnosti vyzdvihovať alebo rušiť svetské zákony a poslušnosť voči vládnucim. Ani nesmie svetskej vrchnosti predpisovať zákony a robiť predpisy v svetských záležitostiach. Lebo sám Kristus hovorí: "Moje kráľovstvo nie je z tohto sveta" (J 18,36) a "Kto ma ustanovil za sudcu alebo za dediča medzi vami?" (L 12,14). Pavel hovorí: "Naša otčina je v nebesiach" (F 3,20) a "Zbroje nášho boja nie sú telesné, ale schopné v Bohu zboriť hradby; boríme mudrlantstvo a každú namýšľavosť, čo sa dvíha proti poznaniu Boha" (2K 10,4-5).

Tak naši rozlišujú oblasti zodpovednosti oboch foriem vlády a chcú, aby sme si oboje na zemi ctili ako najvyššie Božie dary.

Kde však biskupi majú svetskú moc a vládu, nemajú ju už ako biskupi božským právom, ale ľudským, cisárskym právom. Rímski cisári a králi im ju prepožičali na správu ich svetských majetkov, čo s úradom evanjelia nemá nič spoločného.

Podľa božského práva spočíva teda biskupský úrad v tom, že zvestuje evanjelium, odpúšťa hriechy, rozhoduje v otázkach učenia, zavrhuje také učenie, ktoré je proti evanjeliu a z cirkevného spoločenstva vylučuje bezbožných, ktorých bezbožníctvo je očividné - nie ľudskou mocou, ale jedine Božím slovom. Členovia cirkevných zborov a cirkevné zbory sú v tomto povinní poslušnosťou biskupom podľa Kristovho slova: "Kto vás počúva, mňa počúva" (L 10,16). Keď však biskupi učia niečo proti evanjeliu, ustanovujú alebo zavádzajú, potom platí pre nás Božie prikázanie v takomto prípade ich neposlúchať. U Matúša stojí: "Varujte sa falošných prorokov" (7,15). A u Pavla: "Ale keby sme aj my, alebo keby vám anjel z neba zvestoval iné evanjelium miesto toho, ktoré sme vám my zvestovali - nech je prekliaty!" (G 1,8) a "Nič nemôžeme proti pravde, ale za pravdu" a "...podľa moci, ktorú mi dal Pán, aby som budoval a nie boril" (2K 13,8.10). Tak to prikazuje aj cirkevné právo. Aj Augustín píše v liste proti Petilianovi, že sa nemajú poslúchať ani riadne zvolení biskupi, keď sa mýlia alebo ak niečo učia alebo nariaďujú proti svätému božskému Písmu.

Pokiaľ teda biskupi ešte vykonávajú moc alebo majú právo rozkazovať v iných veciach, ako napríklad v manželských veciach alebo pri desiatkach, to robia na základe ľudského práva. Keď príslušní biskupi berú nedbalo túto zodpovednosť, tak musia, či chcú alebo nechcú, pre pokoj, aby sa zabránilo nepokoju a veľkej nespokojnosti v ich krajinách, zabezpečiť právo v týchto veciach pre svojich poddaných.

Okrem toho sa diskutuje, či sú biskupi oprávnení zavádzať nové bohoslužobné formy v cirkvi a vydávať predpisy o pôstoch, sviatkoch a hodnostných stupňoch pre duchovných. Tí, ktorí biskupom priznávajú túto moc, odvolávajú sa na Kristovo slovo: "Ešte mnoho vám mám povedať, ale teraz neznesiete. Keď však príde On, Duch pravdy, uvedie vás do všetkej pravdy" (J 16,12n). Uvádzať ako príklad aj Skutky apoštolov, kde sa prikazuje zdržiavať sa krvi a mäsa zo zaduseného (Sk 15,20). Tak sa odvolávajú aj na to, že sobota - podľa ich mienky v protiklade k Desiatim Božím prikázaniam - sa premenila na nedeľu. Ani jeden príklad sa neberie tak vážne a necituje sa tak často ako práve toto premenenie soboty. Tým chcú dokázať, že moc cirkvi je veľká, pretože sa cirkev oslobodila od váženia si Desiat Božích prikázaní a ona ich zmenila.

V tejto otázke však naši učia, že biskupi nemajú nijakú moc niečo ustanovovať alebo predpisovať, čo protirečí evanjeliu, ako sme vyššie ukázali a ako aj cirkevné právo učí. Je zjavne proti Božiemu zákonu a slovu vynášať alebo ukladať zákony s tým úmyslom, že sa nimi má dosiahnuť zadosťučinenie za hriechy a získať milosť. Ved' sa uráža sláva Kristových zásluh, keď si nárokuje, že si zachovaním takých predpisov získame alebo zadovážime milosť. A to je tiež zrejme, že práve preto sa v kresťanstve bez miery rozmnožili ľudské pravidlá a ustanovenia, zatiaľ čo učenie o viere a ospravedlnení z viery sa celkom úspešne potlačilo. Nariaďovali sa ustavične nové sviatky a pôsty a zavádzali sa nové ceremónie a nové uctievanie svätých, aby si týmito skutkami zaslúžili milosť a všetko dobro u Boha.

Práve tak sú v rozpore s Božím prikázanimí tí, čo zavádzajú ľudské nariadenia, keď nezachovávanie určitých predpisov o jedlách, dňoch a podobných veciach vyhlasujú za hriechy. Tým zaťažujú kresťanstvo otroctvom zákona, akoby kresťania na zaslúženie Božej milosti museli mať takú bohoslužbu, ktorá sa rovná levitskej bohoslužbe; niektorí sú predsa toho názoru, že apoštolom a biskupom tie nariadenia prikázal sám Boh. Možno aj prijať, že niektorých biskupov zviadol príklad Mojžišovho zákona. Z toho pochádzajú tie nespočetné predpisy, tak napríklad: vraj je smrteľným hriechom pracovať rukami vo sviatočné dni, aj keď sa na tom nikto nepohoršuje; vraj je smrteľným hriechom zanedbať predpísané modlitebné hodiny¹; vraj určité pokrmy poškvŕňujú svedomie; vraj hriech v prípade kňazom vyhradenom² nemôže byť odpustený, ak na to nedá plnú moc, kto si vyhradil odpustenie, hoci cirkevné zákony hovoria o cirkevnom treste a nie o vyhradení viny. Odkiaľ teda majú biskupi právo a moc ukladať kresťanstvu takéto predpisy a tak poväzovať svedomie? Peter zakazuje v Skutkoch apoštolov klásť "učeníkom na šiju jarmo" (Sk 15,10) a Pavel hovorí Korinťanom, že im je daná moc, aby vzdelávali, budovali a nie kazili, borili (2K 10,8). Prečo teda množia hriechy takýmito pravidlami a predpismi?

Vo svätom písme sú predsa jasné výroky, ktoré zakazujú robiť takéto predpisy na zaslúženie Božej milosti, alebo akoby boli potrebné pre spasenie. Pavel hovorí: "Nech vás teda nikto neposudzuje ani pre jedenie a pitie, ani pre sviatky, novomesiace alebo soboty, ved' sú ony len tieňom budúcich vecí, ale telo je Kristovo" (Kol 2,16n).

Podobne: "Ak ste teda s Kristom odumreli živlom sveta, ako to, že sa dáte vziať - akoby ste ešte vo svete žili - predpismi? Nedotýkaj sa, nejedz, ani na to nesiahaj; to všetko sú veci, ktoré spotrebovaním vychádzajú nazmar. Veď je to len podľa rozkazov a učení ľudí. Je to zdanlivo múdrosť..." (Kol 2,20n). Taktiež zaväzuje Pavel verejne v Liste Títovi 1,14, aby sa na židovské bájky a prikázania nedbalo.

Kristus sám hovorí o tých, ktorí dávajú takéto ľudské príkazy: "Nechajte ich! Slepí vedú slepých!" (Matúš 15,14) a zavrhuje takú bohoslužbu a hovorí: "Každá rastlina, ktorú nesadil môj Otec, bude vykorenená" (v. 13).

Keď teda biskupi majú takú moc nespočetnými predpismi zaťažovať cirkvi a poväzovať svedomia, prečo Sväté písmo tak často zakazuje robiť a poslúchať ľudské ustanovenia? Prečo ich nazýva "démonickým učením"? Malo by predsa Sväté písmo vari nadarmo pred týmto všetkým varovať?

Také nariadenia, ktoré sú zavedené ako nevyhnutné, aby sa tým zmieril Boh a aby sa dosiahla milosť, odporujú evanjeliu. Preto biskupom vonkoncom neprislúcha vynucovať takéto služby pre Boha. Lebo v kresťanstve sa musí zachovávať učenie o kresťanskej slobode, že totiž podrobenie sa pod zákon nie je potrebné pre ospravedlnenie, ako píše Pavel Galaťanom: "Kristus nás oslobodil k slobode. Stojte teda a nedajte sa zapriať do jarma služby!" (5,1). Veď sa musíme pridržiavať hlavného článku evanjelia, že milosť Božiu dosahujeme vierou v Krista bez našej zásluhy a že si ju nezasluhujeme službou pre Boha ustanovenou ľuďmi.

Čo teda máme zachovávať o nedeli a podobných poriadkoch a ceremóniách? Naši na to odpovedajú: Biskupi alebo farári môžu robiť poriadky, aby sa v cirkvi všetko dialo v poriadku, nie však také, ktorými by sa mala dosahovať Božia milosť, a nie preto, aby sa za hriech učinilo zadosť, aby sa poviazalo svedomie, toto mať ako potrebnú bohoslužbu a to považovať za hriech, ak sa tieto ustanovenia bez pohoršenia prestupujú. Tak nariaďuje apoštol Pavel v 1. liste Korintským 11,5n, aby si ženy pri službách Božích prikrývali hlavu, aby kazatelia v zhromaždeniach nehovorili všetci naraz, ale v dobrom poriadku jeden po druhom.

Sluší sa v cirkevných zboroch pre lásku a pokoj zachovávať takéto poriadky. V týchto prípadoch majú poslúchať biskupov a farárov, ustanovenia tak vykonávať, aby sa nikomu nezavdala príčina na pohoršenie a aby v cirkvi nebol neporiadok alebo zmätok. Avšak to sa má tak konať, aby sa nezaťažovali svedomia, keď sa domnieva, že tieto veci sú potrebné k spaseniu a že je hriechom ich nezachovávať, ani keby sa na tom nikto nepohoršil. Nikto predsa nepovie, že žena hreší, keď vyjde s nepokrytou hlavou bez toho, že by sa na tom ľudia pohoršovali. Tak je to aj so svätením nedele, Veľkej noci, svätodušných sviatkov a podobných dní a sviatkov. Veľmi sa mýlia tí, ktorí tvrdia, že svätenie nedele sa povinne zaviedlo miesto svätenia soboty. Svätenie soboty zrušilo Sväté písmo a to učí, že od zjavenia evanjelia môžu vystať všetky kultické predpisy Starej zmluvy. Keď však predsa sa musel ustanoviť určitý deň, aby ľud vedel, kedy sa má zhromažďovať, kresťanská cirkev na to určila nedeľu; a pre túto zmenu sa rozhodla o to radšej, pretože ľudia tým majú príklad kresťanskej slobody a preto, že by mali vedieť, že ani zachovávanie soboty ani ktoréhokoľvek iného dňa nie je podmienkou spasenia.

Je veľa falošných úvah o znení zákona, ako je v Starej zmluve, o ceremóniách v Novej zmluve a o preložení soboty. Všetky vyrástli z falošného a bludného náhľadu, že kresťanstvo musí byť taká bohoslužba, ktorá by zodpovedala levitskej alebo židovskej bohoslužbe a že Kristus poveril apoštolov a biskupov, aby vymysleli nové bohoslužby, ktoré sú potrebné k spaseniu. Tieto bludy sa vlúdili do kresťanstva, lebo sa jasne a čisto neučilo a nekázalo o ospravedlnení z viery. Niektorí prebojovali náhľad, že nedeľa sa musí zachovávať, síce nie z božského práva, ale jedine pre určitú mieru božského práva. Oni presne predpisujú, čo a koľko sa smie pracovať vo sviatočné dni. Čo sú takéto úvahy iného, ak nie pasca pre svedomie? Hoci chcú zmierniť ľudské predpisy a brať ohľad na ľudské ustanovenia, jednako neumožňujú úplné zmiernenie zákona, dokiaľ trvá a platí mienka, že sú potrebné (k spaseniu). Tento názor musí trvať dovtedy, dokiaľ sa nič nevie o spravodlivosti z viery alebo o kresťanskej slobode.

Apoštolovia prikázali zdržiavať sa krvi a mäsa zo zaduseného (Sk 15,20), ale kto sa toho ešte dnes drží? A predsa sa tým nehreší, keď sa to nerobí, lebo veď ani apoštolovia nechceli zaťažovať svedomia takou poviazanosťou, ale to zakázali len na určitý čas, aby sa vyšlo pohoršeniu. Lebo pri tom predpise musíme mať na zreteli hlavný článok kresťanského učenia, ktorý týmto apoštolským výnosom nebol zbavený platnosti. Beztak sa sotvaktoré zo starých cirkevných zákonov zachovávajú doslovne. Ustavične nové z tých jednotlivých ustanovení sa prestávajú používať, a to aj tými, ktorí na týchto predpisoch prehorlivo lipnú. V tejto situácii nemožno svedomiu ani riadiť ani pomôcť, ak sa nedá uľahčiť tým, že tieto nariadenia môžeme zachovávať len v presvedčení, že nie sú nutné a že bez škody na svedomí môžu aj odpadnúť.

Biskupi by si mohli ľahko udržať poslušnosť, keby nenástojili na udržiavaní takých predpisov, ktoré predsa bez hriechu nemožno zachovať. Teraz však miesto toho zakazujú prisluhovanie Večere Pánovej v obidvoch podobách, duchovným zakazujú manželstvo a neprijmú nikoho, kto predtým neodprisahal, že nebude kázať toto učenie, ktoré predsa bezpochyby zodpovedá svätému evanjeliu. Naše cirkevné zbory nežiadajú, aby biskupi uskutočnili znovu pokoj a jednotu na úkor svojej cti a dôstojnosti, hoci biskupi by v nutnom prípade aj to museli urobiť. Naše zbory prosia len o to, aby biskupi odstránili niektoré neprímerané bremená, ktorých predtým v cirkvi nebolo a ktoré zaviedli v protive s praxou všeobecnej kresťanskej cirkvi. Možno spočiatku boli nejaké dôvody pre také nariadenia, ale do našich čias sa už nehodia. Tiež je nepopierateľné, že niektoré sa prijali aj z nevedomosti. Preto by biskupi mali byť takí veľkorysí, že zmiernia také predpisy, najmä keď taká zmena neškodí jednote cirkvi. Veď mnohé ľuďmi vytvorené nariadenia časom samy od seba prestali platiť a už si ich netreba všímať, ako to dokazuje samotné pápežské právo. Keď však nebude možné u nich dosiahnuť ani to zmiernenie³ alebo odstránenie týchto ľudských predpisov, ktoré bez hriechu nemožno zachovať, potom musí nasledovať apoštolské pravidlo, ktoré nám káže viac poslúchať Boha ako ľudí (Sk 5,29). Peter zakazuje biskupom tak vládnuť, akoby mali moc nútiť cirkvi k tomu, čo oni chcú (1Pt 5,3). Teraz nejde o to, aby sme biskupom odňali ich moc, ale ich výlučne poprosiť a požiadať o to, aby svedomie nenútili hrešiť. Keď však tomu primerane nebudú konať a odmietnu túto prosbu, potom nech uvážia, ako sa budú môcť zodpovedať pred Bohom, že svojou tvrdosťou zapríčinili rozštiepenie cirkvi a rozkol, čomu by vlastne mali pomôcť zabrániť.

¹kanonické hodiny - sedem modlitebných hodín (o polnoci, o 7. h., o 9. h., o 12. h., o 15. h., o 18. h. a pred spaním)

²vyhradené prípady - casus reservati. Sú to prípady, v ktorých rozhréšenie môže udeliť len biskup alebo sám pápež ³zmiernenie - v texte grécky výraz epiekeias, úľava z prísnosti zákona

Záver

To sú najdôležitejšie články, o ktorých sa vedie spor. Boli by sme mohli síce uviesť oveľa viac zneužitia a nesprávnosti, ale aby sme sa vyhli rozvláčnosti a zdĺhavosti, uviedli sme len tie najdôležitejšie, z ktorých sa iné dajú ľahko odvodiť. Už predtým bolo veľa sťažností na odpustky, púte a zneužívanie cirkevnej kľiatby. Bolo medzi farármi a mníchmi aj veľa sporov pre spovede, pohreby, osobitné kázne a pre mnohé iné veci. Toto všetko sme s dobrým úmyslom a ohľaduplne vynechali, aby sa tak lepšie mohli rozobrať tie najdôležitejšie veci. Nik sa nesmie upodozrievať, že sme čokoľvek povedali alebo uviedli z nenávisťi voči komukoľvek alebo zo snahy hanobiť. Vyrátali sme iba také state, ktoré sme pokladali za nutné, aby boli prijaté a rozvedené, aby sa z toho dalo o to lepšie poznať, že sme nezaviedli ani v učení ani v cirkevných poriadkoch nič takého čo sa protiví Svätému písmu alebo všeobecnej kresťanskej cirkvi. Veď je všeobecne a verejne známe, že sme s najväčším vypätím a s Božou pomocou - bez toho, že by sme sa chceli chváliť - zabránili, aby sa nejaké nové a bezbožné učenie do našich zborov nedostalo, aby sa nezakorenilo a neprevládlo.

Vyššie uvedené články sme chceli odovzdať podľa ríšskeho obežníka, aby sme predložili naše vyznanie a učenie našich zborov. Ak by ešte niekto nebol týmto uspokojený, tak mu podáme ďalšie vysvetlenie s odôvodnením na základe Božieho Svätého písma. Vášmu cisárskemu Veličenstvu najpoddanejší poslušní

Johann, vojvoda saský, kurfirst
Georg, markgróf brandenburský
Ernst, vojvoda lüneburský
Philipp, landgróf hesenský
Hans Friedrich, vojvoda saský
Franz, vojvoda lüneburský
Wolf, knieža anhaltský
Mesto Norimberg
Mesto Reutlingen